

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 34.

Lýsingarprisur fyri petittreglu: 30 oyr. á forsiðuni, 20 oyr. á 3. og 4. síðu. Við stórra lýsingum fæst avsláttur í prísinum.

Tírsdag hin 23. august 1932.

Kostar kr. 1,50 fjórðingsárið + Porto. Blaðið verður bílagt á posthúsinum, farsavarnarstöðum og skrivstovum. Telf. 143.

6. árg.

Kreppumálið.

Aftur í ár er hitt stóra kreppumálið lagt inná tingborð av útgerðamonnum.

Mikil var drátturin fjør um leiðirnar at koma burtur úr ella rættari sagt íggjøgnum tann ringa figgarliga stand, ið krepti saman um hjá okkum her á landi.

Allir partar vóru samdir um, at peningur mátti veitast til vega. Men hvussu? Her skiltust flokkarnir. Bankan og statin vóru tó menn samsintir um at royna. Men har stóð í botni. Bankin segði seg ikki at kunna, men var til at byrja við ógvuliga ullintur í svári sínum, so menn leingi vónaðu, at hann kortini at enda varð at fáa til vegar. Staturin vildi ikki ganga longur enn til stívan triðjing av tí, sum útgerðamenn og tingið hildu vera tørvur á. Har stóðu vit. Útflendingar veitradu við vónum, men sýttu, tá ið stóð.

Vit mega so royna sjálvir, var allramanna hugsa uttan fyri tingdyr. Tað vóru heldur ikki tingmenn ósamdir um, men ikki á einum máli um á hvønn hátt farast skuldi fram. Tó var vilji til at lata tingið tryggja fyri tí neyðturliga láni. Men nú hendi tað, ið gjørdi Føroya fólk foytt og snopið: *Peningastøðurnar sogdu tingsins tryggjan ikki at vera nóg góð í hesum fori — tingsins figgarliga umstøða rokk ikki longur enn til tær ábyrgdir, tað longu hevði.* Hetta vóru rein orð fyri peningin! Einstakir gjørdust illir og logdu sær í geyma. Nú var at vænta, at menn fóru at leggja akslar saman og sýna, at vit vóru meirmentir enn tað, peningastøðurnar mettu okkum til. Men tá ið sinnið fall, fullu menn í fílt og hættu sær ikki til at veita tinginum tann figgarliga stuðul, ið gav tí evnir at loysa vansan við peningatrotinum. Vit skiltust og orkaðu tí ikki. Í málloysi mistu vit í stórum. Her er talan um hundraðir av túsund.

Nú tá ið fjarað er frá, er tað vert at minna á, hvussu landið lá og fram var farið seinasta heyst og vár av Føroya álitismonnum. Hvussu stóða ting-flokkanna var, særliga í síðstu sýftu, tá ið kreppumálið var til viðgerðar.

Tá ið skipini komu heim seinasta heyst, høvdu tey yvirhovur veitt meir enn nakra tíð áður. Men kortini var úrslitið peningaliga sæð verri enn ringt. Prísirnir vóru eingir, dottirnir niður á botn. Teir, ið vóru toluliga mergjaðir, seldu í minsta

lagi — goymdu og turkaðu fiskin til vársalgj. Hesir fingudóðan vinning. Teirra skattavevnir vóru miðal, tá ið ársuppgerðin lá frammi. Men hin stóri meirilutin av okkara útgerðamonnum var at kalla á ormindahúsi. Tingsins bráfengis lán uppá saltfiskin var tó ikki uttan stuðul, men rokk ikki longur enn at sledga húsaganginum lá heinan vegin. At goyma nakað munagott av fiski til turkingar, var ikki talan um. Fiskiloðurnar mátti tó mest í hasti fyri at fáa pening. Hetta »paniksalgið« gav ovur stór tap og kom útgerðamonnum og fiskarum sum landinum í síni heild longri niður at ormindahúsi. Tað at hitt innkomna lán tingsins uppá saltfiskin aftur kundi lænast til fiskiturkingar, bótti eitt sindur um fallið. Men tað var nóg ov lítið og munaleyst.

So fór fram seinasta heyst.

Tá ið sagt verður, at tapið neit at mergi og monu, er tað ikki ov nóg sagt. Einstaklingurin orkaði ikki. Kreppan sum er kapitalismunnar ónda frukt sló sín harra, teir sum í tíð og í ótíð loyprisa kapitalistskipanini á háls so fast og dykt, at flestir dovaðu og summir fóru.

Einstaklingur meldaði pass og kom til tingið. Men aðal-hugsan fleirtalsins á tinginum er at hitt almenna skal halda sína fingrar frá øllum, sum hevur verið halgað tí »privata innitativinum«. Út frá hesari áskoðan er tað skiljandi, at tingmenn afturhaldsflokkanna aftraðu seg við at ganga longri enn at penta einstakar »botar á gamalt« — rivíði klæði. Og úrslitið var hitt gamalt kenda, at boturnar livgáðu bert bráfengis eitt sindur. Tá ið so fráleidd og rivnaði aftur, var skreiddi stórri og verri enn á nokrum sinni.

So kom várið.

Okkara útgerðamenn kundu flestir ikki av egnum ávum fáa fiskiflotan út. At okkara fiskifloti moguliga skuldi koma at higgja, hildu allir menn vera størsta ólukkan fyri samfelag okkara, ið henda kundi. Tað vildi skaka okkum av grundum.

Hvat gjørdi so Føroya tingmenn, tá ið teir í februar mánaða komu saman fyri at taka tað ódnartakið, ið skuldi bjarga landinum frá teirri ólukkan, at flotin varð liggjandi — og okkara fiskimenn komu at ganga heima?

Menn vóru óivað greiðir um, at ov nóg var mist av tí, at útgerðamennirnir vóru ov veikir seinasta heyst. Tá ið nú tingið fór undir málið at fáa fiskidriftina aftur á gongd fyri í ár, skuldi tað verið næst at hildið,

at ein høvuðsuppgávan var at verja fyri, at hesin veikleiki útgerðamanna ikki aftur kom at nerva og volda landinum óbøtandi tap.

Sum nevnt vildi staturin ikki veita størri lán enn triðjungi av tí, ið tórvaði — og okkara banki var ikki at víka av áður-nevndu grundum.

Í uppskoti var at veita tinginum tær innlogur, ið kundi vera góð tryggjan hjá einihvorji peningastøðu. Men eftir langan orðadrátt vóru javnaðarmenn og J. H. Poulsen, tingmaðurin í Skopun, at enda einsamallir eftir um hetta uppskot, ið lessvegna mátti falla. So var læst fyri tinginum at fáa tann neyðturliga pening.

Fyri at koma burtur úr, at útgerðin og fiskasolan kom at kleppast av tí vansa, ið fylgir við, at útgerðamennirnir vegna teirra skuldaband mega keypa or dyrt og selja, tá ið »kommissionerurin« pressar á einans sær til frama, settu javnaðarmenn fram uppskot um, at tingið í sambandi við Føroya fiskimonnum og skiparafelaginum tóku útgerðina av teim skipum, ið ikki kundu koma út uttan hjálp. Herav fylgdi sjálvandi, at tingið tók salthandilin eins og handilin við olju og øðrum útgerðavörum. At ein tilfisk skipan vildi verið stórir vinningur fyri landið, er lætt at prógva. Men hetta, í tí fori, vit vóru staddir í, einasta rætta uppskot, vildu afturhaldsflokkarnir als ikki vita av. Í staðin fyri at ganga hesa leið, keypti tingið um 100.000 kr. í salti gjøgnum teir vantlugu kommissionerar til ov høgur prísir, vísu útgerðamonnum at royna at hjálpa sær við statsláninum og teirra gomlu ikki mjúku hørnum, kommissionerunum. Hitt seinra víl siga, at teir vóru noyddir at hefta seg meir, enn teir vóru áður.

Í hesum sambandi kann nevast dómi um, at ein, ið ikki hevði peningin í hondini viðhvørt mátti keypa upp til 66 % dýrari, enn tá hann mátti borga. Henda mun mega so fiskimenn okkara galda við minni prisi fyri fiskin.

Hvar ið maður nú um dagir vendir sær, er at hoyra klaguna um tað vanlukku skilið við teim dýru vörum og neyðsölu av fiski okkara. Hvar skyldin liggur er við at verða monnum meiri og meiri greitt.

P. D.

Platon:

Verjuroða Sokratessar Kriton — Faidon

Týtt hevur

Oldir fóru og komu, men menniskjans lyndi tókist óbroytt. Brekini fylgdu við. Mentanin var skræðukulturur, av sonnum fákunna og ómenn-ingur. Teir gliturskrýddu gudar, teir »stóru og klóku« vóru Svantivitar, úr teimum lupu ormar og rottur, ið holaðu hina ævinliga kjarnuna, at vera sær sjálvur sannur, úr mannaliv-inum. Mær rennur í hesum sambandi skaldsins Jóhans við Sjógvs megnarorð í huga, har hann í sínum kvæði »Føroya drápa« sigur:

»Ódn hevur limin av askinum brotið, ei batnar brestur, tí benid er rotid, rotnað av rakstri í aldarflóð.«

Kortini hendi og hendir væl framvegis, at einstakir, einarar, vuku úr tíðarinnar hami, kastadu hina gliturskrýddu skræðu. Nomu hina andaliga frigering. Teir festu røtur í tí ævinliga, drukkum av Ygdrasils brunn og vígdust í sannleiksins reinsunnar tvátti.

Teir einstaku gjørdust tá vitar í teirri slavnú tokuni, ið sveipaði og læsti mannaættina inni í einum kovandi dula við mis-vokstri og ósannleika.

Ein av teim bjartastu vitum, ið er sprottin í mannaættini, er vísmáðurin Sokrates, ið aldri vil slókna ella kámost, so leingi sum menniskjunnar andi stóðast á foldum.

Platon, Sokratessar lærusveitur, hevur sett honum ein minnisvarði í bók síni: »Verjuroða Sokratessar — Kriton — Faidon«.

Okkara navnframi landsmaður, skaldið J. H. O. Djurhuus, hevur føroyskað hesa bók úr Grikskum. Við sínum málhegni og djúpu innföling við hina størstu andshetju Grikkanna er tað eydnast honum at gera vísmannsins andslív til sít og geva okkum tað aftur, sum tað var fostrað og búnað í honum sjálvum. Stórri heiður kann einum týðara ikki veitast.

Hvorjir vóru hesir menn, Sokrates og Platon? Svarið er í stuttum best givið í týðarans fororði:

Millum tey navn, ið eins og størstjornur glampa á fornsoð-hinni Grikkalands — ella sum Grikkar sjálvir í forðum róptu land sitt Hellas og seg sjálvar Hellenarar — er tað serliga tvey, ið mest sum sólar geisla yvir allan mentaðan heim: navnini Sokrates og Platon.

Hvorjir vóru hesir, og hvat verk teirra? Sokrates, hvørs faðir Sofroniskos var myndar-hoggari, fekkst við hetta virki, til hann var o. u. 40 ára aldur. Hann gav tá uppat við tí, og gav seg síðani, til hann doyði 69 ára gamalur, einans av við at samtala við hvønn hann hitti og sum hevði hug at lúta eftir, um tað vakra, tað góða, tað sanna (to kalon, to agathon, to alethes). Ikki so, at hann stillaði